Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,Cilt 11,Sayı 1,Nisan 2010,Sayfa 77–90

Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümü Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları

Güney HACIÖMEROĞLU[1], Çiğdem ŞAHİN TAŞKIN[2]

ÖZET

Bu araştırma, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümünde tezsiz yüksek lisans programında öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını incelemektedir. Araştırmada adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla t testi ve tutumlarının bağlı bulundukları anabilim dalına göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak için tek yönlü ANOVA uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumları ile mesleği tercih etmelerindeki sebepler arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla ise nitel araştırma tekniklerinden açık uçlu soru tekniği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında cinsiyete yönelik anlamlı bir farklılık görülmediğini vurgulamaktadır. Ayrıca, adayların mesleğe ilişkin tutumları ile bağlı bulundukları anabilim dalı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. OFMA Eğitimi bölümünde öğrenim gören adayların Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören adaylara oranla bu mesleği daha bilinçli tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Öğretmen adayları, tutum, Fen Bilgisi Eğitimi.

Preservice Teachers' Attitudes towards Teaching Profession in Primary and Secondary Education

ABSTRACT

This study investigated preservice teachers' attitudes towards teaching profession. Participants were enrolled in science teaching in primary education and science and mathematics teaching in secondary education programs. In quantitative part, t-test was used to determine whether there are any significant differences of preservice teachers'

[1] Yrd.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Bölümü, Matematik Eğitimi A.B.D., Çanakkale, guneyh@gmail.com
[2] Yrd.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.B.D., Çanakkale, csahintaskin@gmail.com

attitudes regarding to gender. One way ANOVA was also utilized to identify whether there are any significant differences of the preservice teachers attitudes regarding the programs they enrolled. In qualitative part of the study, open-ended questions were employed to explain the relationship between the preservice teachers' attitudes towards teaching and reasons for choosing teaching profession. Findings revealed that there was no difference of preservice teachers' attitudes towards teaching regarding gender and the programs they enrolled. However, the research also revealed that preservice teachers enrolled in secondary education programs are more conscious of deciding their profession.

KEYWORDS: Preservice Teachers, Attitudes, Science Education.

GİRİŞ

1998 yılında yeniden düzenlenerek uygulamaya konulan öğretmen yetiştirme programları kapsamında, 4 yıllık lisans programlarında değişikliğe gidilerek ortaöğretim alan öğretmenlerinin Fen Edebiyat Fakültelerinde 3,5 yıl okuduktan sonra Eğitim Fakültelerinde 1,5 yıl öğretmenlik meslek bilgisi derslerini almaları öngörülmüştür. Ayrıca, Fen Edebiyat Fakültelerinin 4 yıllık Fizik, Biyoloji, Matematik gibi lisans programlarından mezun olan öğrencilerin 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programları ile yetiştirilmesi yönünde değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik kapsamında, öğrenim gören öğretmen adaylarının Eğitim Fakültelerinde meslek bilgisi ve alan bilgisi derslerini almaları öngörülmüştür. Bu programlar, 2007 yılında YÖK tarafından oluşturulan dekanlar toplantıları ve alt komisyonların hazırladıkları raporlar doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, 3,5+1,5 olarak bilinen uygulamanın yerine, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yıllara dağıtılarak, beş yıllık birleştirilmiş eğitime geçilmesi, Eğitim Fakültesi dışındaki öğrenciler için uygulanan 4+1,5 uygulamasının ise sürmesi uygun görülmüştür (YÖK, 2007). 2008 yılında programlar yeniden güncellenerek bazı derslerde değişikliğe gidilmiş ve tezsiz yüksek lisans programlarının iki yarıyılda tamamlanmasına karar verilmiştir (YÖK, 2008).

Yeniden yapılanma sürecinde, ilköğretime öğretmen yetiştiren, Sınıf Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği gibi lisans programları yeniden güncellenmiştir. Ayrıca, ilköğretim altıncı-sekizinci sınıflarda öğretmen eksikliğini giderebilmek için Eğitim Fakültelerinde, İlköğretim Bölümüne bağlı olmak üzere Fen Bilgisi Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği gibi programlar açılmıştır. Bununla beraber, öğretmen yetiştirme programlarındaki eksikliklerin giderilerek adayların gerekli bilgi ve becerilere sahip donanımlı birer öğretmen olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu düzenleme ile ayrıca, İlköğretim ve Ortaöğretim programlarında yapılan değişikliklerin Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştirme programlarına yansıtılması öngörülmüştür (YÖK, 2007).

Yapılan kapsamlı düzenlemelerin ışığında, öğretmenlik mesleğinin kendine özgü ilke ve uygulama yöntemleri olduğu, öğretmenlik mesleğinin temel kaynağının ve öğretmen yetiştiren birimin Eğitim Fakülteleri olduğuna dikkat çekilmektedir.

Nitelikli öğretmen yetiştirmede öğretmen adaylarının mesleğe bakış açıları önemli bir yer tutmaktadır. Adayların öğretmenlik mesleğine karşı düşüncelerinin oluşmasında ise öğretmen yetiştirme programlarının rolü büyüktür. Bu sebeple, birçok araştırma (Bedel, 2008; Çapri & Çelikkaleli, 2008; Oğuz, 2008) öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin duygu ve düşüncelerini belirlemeye yönelik tutumlarını incelemiştir. Bedel (2008) Okul Öncesi Öğretmenliği öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının olumlu ve yüksek olduğunu belirtirken, adaylarının yaklaşık yarısının okul öncesi ile ilgili olarak çalışmayı düşünmediklerini vurgulamaktadır. Çapri ve Çelikkaleli (2008) Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının kız-erkek öğretmen adayları arasında farklılaştığını belirlemiştir. Ancak, farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının görüşlerini karşılaştıran bazı araştırmalar, öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını belirtmektedir (Çakır vd., 2006 akt. Çapri & Çelikkaleli, 2008). Bu durum, cinsiyet değişkeninin adayların öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde farklı etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Ortaöğretime alan öğretmeni yetiştiren tezsiz yüksek lisans programları ile ilgili yapılan araştırmalar; öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumları (Oğuz & Topkaya, 2008), öğretmenlik meslek algıları (Acat vd., 2005), öğretmen adaylarının eğitimlerinde karşılaşılan sorunlar (Kıray, 2005) ve kaygıları (Aycan vd., 2005) olarak gösterilebilir. Oğuz ve Topkaya (2008) tezsiz yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının olumlu olduğunu belirlemiştir. Acat vd. (2005) Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleği algılama durumlarını incelemiştir. Araştırma sonuçları Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki algılarının Fen Edebiyat Fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerden yüksek olduğunu belirlemiştir. Kıray (2005) tezsiz yüksek lisans eğitiminin sorunlarını incelediği çalışmasında öğretmen adaylarının karşılaştıkları sorunların en önemlisinin ödev ve rapor hazırlamada zorlanmaları olarak göstermektedir. Aycan vd. (2005) ise öğretmen adaylarının atanma endişesi taşıdıklarını belirtmişlerdir.

Bu alanda yapılan araştırmaların çoğu öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirme programlarında karşılaştıkları sorunlara ve çözüm önerilerine yoğunlaşırken, aynı zamanda adayların öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarına, kaygı ve algılarına da değinmektedir. Bu da öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin başında önceden kazanılmış deneyimlerin ve yaşantıların rolünün büyük olduğunu göstermektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi, öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar yöntem olarak incelendiğinde, çoğunda nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber, son yıllarda Türkiye'de (Boz & Boz, 2006;

Ubuz & Sarı, 2008) ve yurtdışında (Beauchamp & Parkinson, 2008) eğitim ile ilgili araştırmalar dikkate alındığında nitel araştırma yöntemlerinin kullanılmasında artış olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca, nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullanarak yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Mirzalar–Kabapınar & Adik, 2005; Yıldırım, 2008).

Farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının almış oldukları eğitim üzerine bakış açılarını inceleyen çalışmalar yapılmakla beraber (Çapri & Çelikkaleli, 2008; Boz & Boz, 2008), bu çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın örneklem grubunu OFMA[1] Eğitimi Bölümü Fizik, Biyoloji ve Matematik Eğitimi A.B.D. ve İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem grubu incelendiğinde; OFMA Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları lisans eğitimlerini Fen-Edebiyat Fakültelerinde almış olup, bağlı bulundukları tezsiz yüksek lisans programları kapsamında çoğunluğu öğretmenlik meslek bilgisi dersleri olmak üzere genel kültür (Seçmeli) ve alan bilgisi (Alan Eğitiminde Araştırma Projesi) dersleri almaktadırlar. İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları ise meslek bilgisi derslerini dört yıllık lisans eğitimleri sırasında alan ve alan eğitimi dersleri ve genel kültür dersleri ile birlikte almaktadırlar.

2007 yılında tezsiz yüksek lisans programlarında yapılan güncelleme ile 3,5+1,5 programı değiştirilerek meslek bilgisi dersleri yıllara dağıtılmış ve beş yıllık birleştirilmiş eğitime geçilmiştir. Ancak, Fen Edebiyat Fakültelerinin Fizik, Matematik, Biyoloji gibi bölümlerinden mezun olup öğretmen olmak isteyen adaylar tezsiz yüksek lisans programlarına kayıt olarak öğretmen olmaya hak kazanmaktadırlar. Bu durumda, lisans eğitimlerini Fen Edebiyat Fakültesinde alan ve tezsiz yüksek lisans programlarına kayıt yaptıran öğretmen adayları ile eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının anlaşılması farklı kaynaktan yetişen adayların nitelikli birer öğretmen olmalarında etkili olan faktörlerin anlaşılması açısından fayda sağlayacaktır.

Çakır vd. (2006) öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının öğrenim görülen bölümlere göre farklılaştığını ifade etmektedir. Ancak, eğitim fakültelerinde yürütülen tezsiz yüksek lisans ve lisans öğrencilerinin mesleğe ilişkin tutumlarının karşılaştırıldığı çalışmaların az sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin; Özmen (2008) tarafından yapılan araştırmada İlköğretim ve Ortaöğretim bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının Okul Deneyimi derslerinden beklentileri ve bu ders sırasında karşılaşmış oldukları sorunlar belirlenerek adayların mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Yeşilyurt & Gül (2007) ise araştırmalarında eğitim fakültesi

[1] Araştırmanın yapıldığı Eğitim Fakültesi, OFMA Bölümünde Kimya Eğitimi A.B.D.'da öğrenci bulunmadığından bu A.B.D. araştırma kapsamının dışında bırakılmıştır.

Fizik, Kimya, Biyoloji Eğitimi A.B.D. ile Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşturdukları bir örneklem grubu ile çalışmışlardır. Bu çalışmada bilgisayar dersini alan ve eğitim fakültesinin fen dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının bilgisayar kullanma becerileri ve bilgisayara karşı tutumlarını belirlemeye yönelik tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Ancak, yukarıda da ifade edildiği gibi tezsiz yüksek lisans programları ile lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adayları üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu araştırma, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümü; Fizik, Biyoloji ve Matematik Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile bağlı bulundukları anabilim dalı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleği tercih etmelerindeki sebepler arasındaki ilişki nasıl açıklanabilir?

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel araştırmalar, elde edilen bulguların sayısal değerlerle ifade edilmesi ve ölçülebilmesi olarak tanımlanmaktadır (Ekiz, 2003). Araştırmada İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D. öğretmen adayları ile OFMA Eğitimi Bölümü; Fizik, Biyoloji ve Matematik Öğretmenliği A.B.D.'nda öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (Erkuş vd., 2000) kullanılmıştır.

Nitel araştırmalar ise gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2004). Birçok araştırmacı, nitel ve nicel araştırma yöntemlerini beraber kullanarak, nicel sonuçları desteklemek, doğrulamak ve/veya açıklamak amacıyla nitel verilerin kullanılabileceğini belirtmişlerdir (Creswell, 2003; Mertens, 2005). Bu araştırmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile bu mesleği tercih etmelerindeki sebepler arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla öğretmen adaylarına yanıtlamaları için açık uçlu sorular sorulmuştur.

Veriler 2008–2009 akademik yılı güz yarılında toplanmıştır. Öğretmen adayları ders saatleri dışında bir sınıfta toplanmış ve onlara araştırma ve önemi ile ilgili

bilgi verilmiştir. Elde edilecek verilerin yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı ve isimlerinin açıklanmayacağı belirtilmiştir. Daha sonra gönüllü öğretmen adaylarından ölçekte yer alan maddeleri ve açık uçlu soruları yazılı olarak yanıtlamaları istenmiştir. Araştırmanın nitel kısmında, öğretmen adaylarının yanıtladıkları tutum ölçeğinden elde edilen sonuçları daha derinlemesine inceleyebilmek amacıyla, adaylara cinsiyeti ve bağlı bulundukları program dışında almış oldukları meslek bilgisi derslerinin bu mesleğe yönelik düşüncelerini nasıl etkilediği ve mezun olduktan sonra bu mesleği yapmayı düşünüp düşünmedikleri gibi açık uçlu sorular sorulmuştur. Adayların soruları yanıtlamaları yaklaşık olarak 30–45 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler, veri toplama safhasının hemen sonrasında araştırmacılar tarafından analiz edilmiştir.

Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D. son sınıfında öğrenim gören 50 öğretmen adayı ile Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümünde tezsiz yüksek lisans programına devam eden 22'si Fizik, 15'i Biyoloji, 23'ü Matematik Öğretmenliği A.B.D.ndan olmak üzere toplam 110 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeğinden elde edilen veriler Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 13.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t testi yapılmıştır. Ayrıca; öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının bağlı bulundukları program değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla tek yönlü ANOVA uygulanmıştır.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleği tercih etmelerindeki faktörler arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla adayların sorulara vermiş oldukları yanıtlardan elde edilen veriler içerik analiz yapılarak yorumlanmıştır. Öncelikle, öğretmen adaylarını birbirinden ayırt etmek amacıyla her öğretmen adayı bir numara verilerek tanımlanmıştır. Veriler öncelikle araştırmacılar tarafından okunmuş ve önemli görülen bölümler işaretlenmiştir. Analiz süresince, soru sorma yoluyla veriler arasında sürekli bir karşılaştırma yapılmıştır. Mikroanaliz olarak da adlandırılan bu süreç araştırmacıların analitik süreci özgürce kullanmasını sağlamıştır (Strauss & Corbin, 1998). Daha sonra, adayların meslek bilgisi derslerine yönelik düşünceleri ortak yönleri esas alınarak kategorilere ayrılmıştır. Verilerin analizi sonucunda OFMA Eğitim Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ve Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları olmak üzere iki ana kategori oluşmuştur. Daha sonra, bu ana kategorilere bağlı olarak, ÖSS puanı, çevre, öğretmenliği sevme, çalışma şartları ve iş olanağı gibi alt kategoriler oluşturulmuş olup veriler bu kapsamda incelenmiştir.

BULGULAR

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadıklarına ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla verilere bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır ve bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	X	S	F	P	T
Kız	32	35,03	4,93	0,002	0,967	0,148
Erkek	78	35,18	4,46			

Tablo 1 incelendiğinde, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D. ve OFMA Eğitimi Bölümü son sınıfında öğrenim gören toplam 110 öğrencinin tutum puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır (t: 148; p<0,05). Bu durumda, elde edilen bulgular kız ve erkek öğretmen adaylarının benzer tutumlara sahip olduklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile bağlı bulundukları Anabilim Dalı arasındaki ilişkiye yönelik Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları ile bağlı bulundukları Anabilim Dalı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla verilere tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ile Bağlı Bulundukları Anabilim Dalı Arasındaki İlişki*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	8,214	3	2,738	0,117	0,95
Gruplariçi	2490,049	106	23,491		
Toplam	2498,264	109			

Öğretmen adaylarının bağlı bulundukları anabilim dalına göre mesleki tutumlarına ilişkin varyans analizi sonucu F: 0,117, olarak bulunmuştur. Bu oranın p<0,05 düzeyinde anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile bağlı bulundukları anabilim dalı arasında bir ilişki bulunmadığını göstermektedir.

Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Sebepleri

Öğretmen Adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tercih sebepleri aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3. *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Sebepleri*

Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Sebepleri			
Fen Bilgisi A.B.D. öğretmen adayları	Öğrenci Sayısı	OFMA Eğitimi Bölümü öğretmen adayları	Öğrenci Sayısı
ÖSS puanı	23	Öğretmeyi ve öğretmenlik mesleğini sevme	39
Öğretmeyi sevme	12	İş olanağı	8
İş olanağı	3	Çalışma şartları	11
Çalışma şartları	5	Aile ve çevrenin etkisi	8
Aile ve çevrenin etkisi	8	Saygınlık	1
		Öğretmenliği bayanlar için uygun bir meslek olarak görme	2

Tablo 3'de Fen Bilgisi A.B.D. ve OFMA Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleği tercih sebepleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Fen Bilgisi Öğretmen adaylarının görüşme sorularına vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, adayların çoğunun Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) puanlarının öğretmenlik mesleğini seçmelerinde etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir:

ÖSS puanım bu bölüme yeterli olduğu için seçtim 17
Puanım Fen Bilgisi Öğretmenliğine yettiği için seçtim 12
Puanım yettiği için girdim 36

Öğretmen adaylarının çoğu yukarıda ÖSS puanları sebebiyle bağlı bulundukları programı tercih ettiklerini belirtmelerine rağmen bazı öğretmen adayları ise öğretmeyi sevdikleri için bu mesleği tercih ettiklerini belirtmişlerdir:
Öğretmenlik yapmayı bir şeyler öğretmeyi seviyorum 42
İnsanlara bir şeyler öğretmeyi sevdiğim için bu mesleği seçtim 33
Öğretmeyi ve çocukları sevmem bu mesleği seçmemdeki en büyük etkenlerden biri 15

Öğretmen adayları yukarıda öğretmeyi ve çocukları sevdikleri için bu mesleği tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla beraber, adayların tercih sebepleri arasında aile ve çevre faktörünün etkisi de dikkati çekmektedir:
Aileden gelen bir meslek; nasıl olduğunu biliyorum ve yapmak istiyorum 34
Annem istediği için seçmiştim 9
İlköğretimde öğretmenimden etkilendiğim için öğretmenliği seçtim 17

Adaylardan bazıları ise iş olanağı bulma ve çalışma şartları sebebiyle bu mesleği seçtiklerini vurgulamışlardır:
İş imkanının diğer mesleklere göre daha fazla olması bu mesleği tercih etmemde önemli oldu 44
Tatilin çok olması sebebiyle seçtim 2

Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri incelendiğinde, öğretmen adaylarının çoğu ÖSS'de almış oldukları puanlar sebebiyle bu mesleği seçmelerine rağmen bazı öğretmen adaylarının bu mesleği gerçekten yapmak istedikleri için tercih ettikleri görülmektedir. Bununla beraber, çevre, çalışma şartları ve iş olanakları gibi faktörlerin de Fen Bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

OFMA Eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri incelendiğinde ise adayların çoğunun, Fen Bilgisi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının aksine bu mesleği sevdikleri için tercih ettiklerini belirttiği anlaşılmaktadır:

İnsanlarla iletişimin daha etkili olduğu bir meslek öğretmenlik, birilerine bir şeyler anlatmak ve öğrendiklerini görmek çok zevkli. 57
Bir öğrenciye bilmediği bir konuyu öğretip, anlamasını konuyu kavramasını sağlamak, onun başarısını görmek, katkım olduğu için beni mutlu eder. 73
Öğretmenlik, severek yapabileceğim tek meslek. Başka insanlarla sürekli iletişim halinde bulunmak, bilgi birikimimi başkalarıyla paylaşmak beni mutlu eder. Ben herkesin sevebileceği ve yapabileceği bir meslekte çalışması gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden bu mesleği seçtim 76

Yukarıdaki öğretmenlerin hepsi öğretmenlik mesleğinin iletişim boyutunu vurgulayarak bu mesleği zevkli olduğunu düşündükleri için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından 57 ve 73 öğrencilerin bir şeyler öğrendiğini görmenin onları mutlu ettiğini ifade ederken öğretmen adayı 76 ise insanların sevdikleri meslekte çalışmalarının önemini vurgulamıştır. Bulgular aile ve çevre faktörünün de öğretmen adaylarının bu mesleği seçmelerindeki etkenlerden olduğunu vurgulamaktadır:
Ailem istediği ve saygınlığı olan bir meslek olduğu için öğretmen olmak istedim. 78
Ailem bu konuda etkili oldu 64

Öğretmen adayları yukarıda ailelerinden etkilendikleri için öğretmen olmayı istediklerini belirtmişlerdir. Bununla beraber, öğretmen adayı 78 bu mesleği saygın olduğunu düşündüğü için seçtiğini ifade etmiştir. Öğretmen adayları ile yapılan görüşmeler incelendiğinde, kız öğretmen adaylarından ikisinin bu mesleğin bayanlar için uygun bir meslek olduğunu düşündüklerinden dolayı seçtiklerini söylemeleri dikkati çekmektedir:
Çalışma saatleri açısından bayanlar için uygun bir meslek olduğunu düşünüyorum 83

Bayanlar için uygun bir meslek 69
Bayanlar için uygun bir meslek olduğu için seçtim 71
Bazı öğretmen adayları ise Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adaylarını yanıtlarına paralel olarak bu mesleği iş olanağının diğer mesleklere göre daha fazla olduğunu düşündükleri için tercih ettiklerini belirtmişlerdir:
İş imkânı olduğuna inandığım için tercih ettim 98
İş ve tatil olanaklarından dolayı seçtim 83

TARTIŞMA

Araştırmanın nicel boyutu incelendiğinde, cinsiyete göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarında kız öğretmen adaylarının tutumlarının ortalaması ile erkek öğretmen adaylarının tutumları ortalaması arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Örneğin, Fizik Öğretmenliği (Kaya ve Büyükkasap, 2005) ve Fen Bilgisi öğretmenliği (Akpınar vd., 2006) öğretmen adayları üzerine yapılan araştırmalar adayların öğretmenlik mesleğine karşı olumlu tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu araştırmalarda, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyet değişkeni açısından incelenmiş ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla mesleğe yönelik olumlu tutum gösterdiği vurgulanmıştır. Bununla beraber, Gürbüztürk ve Genç (2004) ise öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalarında adayların, cinsiyet değişkeni dikkate alındığında, öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri arasında fark olmadığını belirtmişlerdir. Ancak, araştırmanın nitel boyutu incelendiğinde ise OFMA eğitimi bölümünde öğrenim gören kız öğretmen adaylarından ikisinin bu mesleğin bayanlar için uygun bir meslek olduğunu düşündüklerinden dolayı seçtikleri tespit edilmiştir. Bu açıklama, kız öğretmen adaylarından bazılarının mesleki tercihlerini yaparken cinsiyet faktörünü dikkate aldığını göstermektedir. Ancak, araştırmanın nicel boyutunda ele alınan örneklem ile karşılaştırıldığında bu öğretmen adaylarının sayısının az olması sebebiyle genelleme yapılamamaktadır.

Elde edilen verilerin analiz sonuçları adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile bağlı bulundukları anabilim dalı arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının öğrenim gördükleri alanlara göre farklılık göstermediğini vurgulayan birçok araştırma ile paralellik göstermektedir (Oral, 2004; Çapri & Çelikkaleli, 2008).

Araştırmanın nitel boyutunda, Fen Bilgisi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının çoğu ÖSS'de almış oldukları puanlar sebebiyle bu mesleği tercih ettiklerini ifade etmelerine rağmen OFMA Eğitimi bölümünde (tezsiz yüksek lisans programları) öğrenim gören öğretmen adaylarının çoğu bu mesleği sevdikleri için tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, OFMA eğitimi

bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini daha bilinçli ve isteyerek tercih ettiklerini vurgulamaktadır. İlgili araştırmalar incelendiğinde, yurt dışında öğretmen adaylarının mesleği tercih sebeplerini inceleyen birçok araştırma yapılmasına rağmen (Kyriacou ve Coulthard, 2000; Johnston vd., 1999) Türkiye'de bu konuda az sayıda araştırma yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ise daha önce yapılan sınırlı sayıdaki araştırmaların sonuçlarına paralel olarak Biyoloji (Gürbüz ve Sülün, 2004), Kimya ve Matematik Öğretmenliği (Boz ve Boz, 2008) öğretmen adaylarının bu mesleği sevdiklerini düşündükleri için seçtiklerini göstermektedir. Ancak, bu araştırma daha önceki, araştırmalardan farklı olarak OFMA Eğitimi Bölümü (Fizik, Biyoloji ve Matematik A.B.D.) tezsiz yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adaylarına göre öğretmenlik mesleğini daha bilinçli tercih ettiklerini göstermektedir. Bu durum, OFMA Eğitimi Bölümü öğretmen adaylarının bu mesleği lisans öğrenimlerinden sonra tercih etmelerinden kaynaklanabilir. Erikson'un psiko sosyal gelişim kuramı dikkate alındığında, öğretmen adaylarının ÖSS tercihlerini yaptıkları 18 yaşına kadar olan dönemleri *Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası* olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde bireylerin kariyeri hakkında yeni kararlar verme baskısıyla karşı karşıya kaldığı ve bir arayış içinde olduğu görülmektedir. Ancak, 18–26 yaşları kapsayan *Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma* döneminde bireylerin artık kimliklerini kaybetme korkusu yaşamadıkları ifade edilmektedir (Senemoğlu, 2004). OFMA Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının *Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma* döneminde olduğu düşünüldüğünde, mesleki tercihlerini daha bilinçli yaptıkları söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adayları ile OFMA Eğitimi Bölümü, Fizik, Biyoloji ve Matematik A.B.D.larında öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
2. Adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları öğrenim gördükleri anabilim dalı dikkate alındığında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır.
3. OFMA Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının Fen Bilgisi Öğretmenliği A.B.D.nda öğrenim gören öğretmen adaylarına oranla öğretmenlik mesleğini daha bilinçli tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda orta öğretimde öğrenim gören öğrenciler için meslekleri tanıtıcı rehberlik faaliyetlerinin artırılması önerilebilir. Ayrıca, öğretmenlik mesleği daha detaylı tanıtılarak öğrencilerin bu mesleği bilinçli olarak tercih etmeleri sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Acat, B., Balbağ, M. Z., Demir, B., & Görgülü, A. (2005). Fen edebiyat fakültesi, eğitim fakültesi ve tezsiz yüksek lisans programına devam eden öğrencilerin öğretmenlik meslek algıları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*, 27–35.

Akpınar, E., Yıldız, E., & Ergin, Ö. (2006). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*, 56–62.

Aycan, Ş., Aycan, N., & Türkoğuz, S. (2005). Fen edebiyat fakültesi öğretmenlerinin tezsiz yüksek lisans programlarından beklentileri ve kaygıları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*, 17–24.

Beauchamp, G., & Parkinson, J. (2008). Pupils' attitudes towards school science as they transfer from an ICT-rich primary school to a secondary school with fewer ICT resources: Does ICT matter? *Education and Information Technologies*, *13*(2), 103–118.

Bedel E. F. (2008). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve bazı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, *4*(1), 31–48.

Boz, Y., & Boz, N.(2006). Do prospective teachers get enough experience in school placements? *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, *32*(4), 353–368.

Boz, Y., & Boz, N.(2008). Kimya ve matematik öğretmen adaylarının öğretmen olma nedenleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *16*(1), 137–144.

Çakır, Ö., Kan, A., & Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 36–47.

Çapri, B., & Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *9*(15), 33–53.

Creswell, J.(2003). R*esearch design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı M. T., & Güven, K. (2000). Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, *116*, 27–33.

Gürbüztürk, O., & Genç, S. Z. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *5*(7).

Gürbüz, H., & Sülün, A. (2004). Türkiye' de biyoloji öğretmenleri ve biyoloji öğretmen adaylarının nitelikleri. *Milli Eğitim Dergisi, 161,* 192–204.

Johnston, J., Mckeown, E., & Mcewan, A. (1999). Choosing primary teaching as a career: the perspectives of males and females in training. *Journal of Education for Teaching*, *25*, 55–64.

Kıray, G. (2005). Tezsiz yüksek lisans eğitiminde karşılaşılan sorunlar, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*, 119–127.

Kaya, A., & Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *2*, 367–380.

Kyriacou, C. & Coulthard, M. (2000). Undergraduates' views of teaching as a career choice. *Journal of Education for Teaching, 26*, 117–126.

Mertens, D. M. (2005). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods*(2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Mirzalar–Kabapınar, F., & Adik, B.(2005). Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin fiziksel değişim ve kimyasal bağ ilişkisini anlama seviyesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 38*(1), 123–147.

Oğuz A. (2007). Okul deneyimi I dersinin öğretmen adayları üzerindeki etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*, 45–59.

Oğuz, A., & Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim alan öğretmenliği öğrencilerinin öğretmen özyeterlik inançları ile öğretmenliğe ilişkin tutumları. *Akademik Bakış*, *14*, 23–36.

Oral, B. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi, 15*, 88–98.

Özmen, H. (2008). Okul deneyimi–I ve okul deneyimi–II derslerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *25*, 25–37.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim ve Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research*.Thousand Oaks, CA, Sage publications.

Ubuz, B. & Sarı, S. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(2), 113–119.

Yeşilyurt, S., & Gül, Ş. (2007). Bilgisayar kullanma becerileri ve bilgisayarlara yönelik tutum ölçeği (BKBBYTÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*, 79–88.

Yıldırım, Ö. (2008). İngilizce öğretmen adaylarının yabancı dil sınıflarındaki öğrenci ve öğretmen sorumlulukları ile ilgili görüşleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *33*, 211–226.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksek Öğretim Kurumu (2007). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982–2007). Ankara: Temmuz.

Yüksek Öğretim Kurumu (2008). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları. http://yok.gov.tr/egitim/tezsizyl/tezsizyl.pdf 15.12.2008.

SUMMARY

Teacher education programs have an important role in the development of preservice teachers' thoughts towards teaching profession. Therefore several research studies (Bedel, 2008; Çapri & Çelikkaleli, 2008; Oğuz, 2008) examined preservice teachers' feelings, views and attitudes towards teaching. Bedel (2008) emphasized that early childhood preservice teachers had positive and high attitudes towards teaching profession. However, half of these preservice teachers also indicated that they do not consider working as a teacher in future.

Çapri and Çelikkaleli (2008) investigated the preservice teachers' attitudes towards teaching profession according to their gender, programs, and faculties. They stated that while gender has an important effect on attitudes towards teaching, program and faculty variables do not have any significant effect. They also examined whether gender is an important variable for the preservice teachers' attitudes towards teaching profession. Çakır, Kan & Sünbül (akt. Çapri & Çelikkaleli, 2008) compared preservice teachers' attitudes concerning the teacher education programs they enrolled. Several studies also conducted with preservice teachers enrolled in a program called, "master's degree without

theses". These studies focused on investigating preservice teachers' attitudes towards teaching (Oğuz & Topkaya, 2008), perceptions of teaching profession (Acat et al., 2005), difficulties they meet during their education (Kıray, 2005) and expectations of the program they enrolled (Aycan et al., 2005). Oğuz ve Topkaya (2008) found that preservice teachers enrolled in these programs had positive attitudes towards teaching. Kıray (2005) examined the preservice teachers' difficulties they meet during their education. He found that the most important difficulty for preservice teachers is preparing assignments. Aycan and others (2005) indicated that preservice teachers were worried about not being assigned as a teacher. Examining the studies above revealed that they utilized quantitative research methods. However, in recent years in Turkey (Boz & Boz, 2006; Ubuz & Sarı, 2008) and throughout the world (Beauchamp & Parkinson, 2008) studies using qualitative research methods have been increased. Besides, numbers of studies are limited using mixed methods (Mirzalar–Kabapınar & Adik, 2005; Yıldırım, 2008). Previous research (Çapri & Çelikkaleli, 2008; Boz & Boz, 2008) also revealed that studies examining preservice teachers concerning different teacher education programs they enrolled were limited. Therefore, preservice teachers enrolled in primary science and secondary physics, biology and mathematics education programs were considered as a sample of this research. Thus, the study investigated the preservice teachers' attitudes towards teaching profession.

Quantitative and qualitative research methods were used in this research. As it is stated above, sample of this study involved participants enrolled in primary (science) and secondary education programs (physics, biology and mathematics). Preservice teachers that enrolled in secondary education programs (physics, biology and mathematics) had their Bachelors degree in Faculties of Sciences and Literature. Then, if they want to be a teacher they enroll in a program called master's degree without theses. However, preservice teachers enrolled in primary (science) education program in which they are prepared to be a primary science teacher. This is a four-year undergraduate program and preservice teachers hold a Bachelors degree when they graduate.

In the quantitative part, t-test was used to determine whether there were any significant differences of preservice teachers' attitudes regarding gender. One way ANOVA was also utilized to identify whether there were any significant differences of the preservice teachers attitudes regarding the programs they enrolled. In the qualitative part of the study, open-ended questions were employed to explain the relationship between the preservice teachers' attitudes towards teaching and reasons for choosing teaching profession.